

**9*8MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA ART-TERAPIYA
TEXNOLOGIYASI ORQALI IJODIY QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISHNING
PEDAGOGIK- PSIXOLOGIK ASOSLARI**

Muxamedova Ferangiz Juma qizi

*Toshkent viloyati Chirchiq Davlat Pedagogika universiteti
„Maktabgacha ta'lim“ fakulteti magistranti*

Annotatsiya: *Hozirgi davrda yuksak qobiliyatli mutaxassislarni tayyorlashga nisbatan talab kun sayin ortib bormoqda. Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy faoliyati va san'atga bo'lgan qiziqishlarini rivojlantirish va ijodiy intellektini art terapiya orqali rivojlantirish masalasida so'z yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Art terapiya, terapevtik omil, tasviriy san'at, individual, guruhli, hissiy rivojlanish, passiv, faol, korreksion*

So'nggi yillarda fanga kirib kelgan va jadal rivojlanib borayotgan "Art terapiyasi" sohasi san'atning aynan shunday ta'siriga asoslangan tushunchadir. Art terapiyasi- "Art davolash" ma'nosida samarali va foydali sohadir, shuning uchun u yoshidan qat'iy nazar, ruhiy qo'llab- quvvatlanishga ehtiyojli insonlar bilan ishlashda keng qo'llanilmoqda. Art terapiyasida deyarli hech qanday cheklovlar yo'q, biroq bu haqiqatan ham yaxshi natijalarga erishish imkonini beradi.

Ingliz tilidan so'zma-so'z tarjima qilingan art terapiya - (Art-terapiya), "badiiy ijodga asoslangan davolash" yoki "san'atdan terapevtik omil sifatida foydalanish" degan ma'noni anglatadi. Ingliz tilida so'zlashadigan mamlakatlarda art-terapiya (Art Therapy) "Birinchi navbatda tasviriy san'at (rasm, grafika, haykaltaroshlik, dizayn) yoki vizual aloqa kanali yetakchi rol o'ynaydigan ijodkorlik shakllariga taalluqlidir (kino, video-art, kompyuter ijodkorligi , ijro va boshqalar). Bu A.I. Kopytina, E. Kramer, M. Libman va boshqalarning asarlarida batafsilroq aks ettirilgan. Art terapiya 1938 yilda Adrian Xill tomonidan kiritilgan. Art terapiya dastlab Z.Freyd va K.Yungning himoya mexanizmlarining namoyon bo'lishi sifatidagi nazariy g'oyalari asosida vujudga keldi (sublimatsiya, proeksiya).

Dastlab psixoanalizda paydo bo'lgan art terapiya hozirda barcha yo'nalish vakillari tomonidan keng qo'llanilmoqda. Art terapiyaning yutug'i shundaki, u tarapevtik aloqani o'rnatishni chuqurlashtirishga yordam beradi. Bir vaqtning o'zida ham terapevtik va diagnostik metod hisoblanadi, psixoterapiyaning har qanday shakli va vaziyatlarida qo'llash mumkin. Turli

vositalardan foydalanish imkoniyati mavjud - qalamcha bilan qumga chizishdan, oddiy qalam bilan san'at asari yaratish va haykal yasash ham mumkin, turli muammolarni hal qilishda foydalanish mumkin.

Ma'lumki, badiiy ijod mahsullarida taqdim etiladigan materiallar insonga estetik tarbiyaviy ta'sir etib, uning har tomonlama kamolga yetishida muhim o'rin tutadi. Bunda yoshlarga ta'lim-tarbiya berishda ularning nafaqat badiiy asarlardagi tasvirning mohiyatini tushunishlari, balki undan ham madaniyatli-ma'rifatli yetuk shaxs bo'lishlarida munosib bilim olishlariga katta e'tibor qaratiladi.

ART TERAPIYA BOLALARDA XAVFSIZLIK HISSINI RIVOJLANTIRADI.

Art terapiyaning mahsuldorligi shundaki, birinchidan, nizoli vaziyatlar simbolik shaklda qayta paydo bo'ladi, rasmlar yordamida tashqariga chiqariladi, shu tariqa uni muhokama qilish va qaror qabul qilish mumkin. Ikkinchi tomondan, ijod jarayonining o'zi shaxsning o'sishiga, o'zini o'zi namoyon qilishga, o'zini o'zi rivojlantirishga imkoniyat yaratadi, hayotiy qiyinchiliklarni yengish uchun ichki imkoniyatlarni topish imkonini beradi.

Art-terapiyaning asosiy maqsadi o'zini namoyon qilish va o'zini o'zi bilish qobiliyatini rivojlantirish orqali shaxsning rivojlanishini uyg'unlashtirishdir. Art-terapiya ichki ziddiyatlarga va kuchli his-tuyg'ularga yo'l qo'yadi, bostirilgan tajribalarni talqin qilishga yordam beradi, guruhni tarbiyalaydi, mijozning o'zini o'zi qadrlashini, uning his-tuyg'ulari va his-tuyg'ularidan xabardor bo'lish qobiliyatini oshirishga yordam beradi, badiiy qobiliyatlarni rivojlantiradi. Art-terapiya mashg'ulotlari uchun material sifatida bo'yoqlar, loy, yelim, bo'r ishlatiladi.

ART-TERAPIYA HAM INDIVIDUAL, HAM GURUH SHAKLIDA QO'LLANILADI.

Art-terapiya ham tarbiyaviy ahamiyatga ega, chunki u kognitiv va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Tasviriy san'at orqali fikr va his-tuyg'ularni ifodalash sheriklar bilan munosabatlarni yaxshilashi va o'z-o'zini hurmat qilishni oshirishi mumkinligi haqida dalillar mavjud.

Art-terapiyaning ikki shakli mavjud: passiv va faol.

Passiv shaklda mijoz boshqa odamlar tomonidan yaratilgan san'at asarlarini "iste'mol qiladi": u rasmlarga qaraydi, kitob o'qiydi, musiqa tinglaydi. Art-terapiyaning faol shakli bilan mijozning o'zi ijodiy mahsulotlarni yaratadi: chizmalar, haykallar va boshqalar.

Kuchli faoliyat va ijodkorlik dam olishga yordam beradi, kuchlanishni engillashtiradi. O'zini namoyon qilish uchun qo'shimcha imkoniyatlar va yangi ko'nikmalar art-terapiyaga salbiy munosabat va ulardan qo'rqishni yo'q qilishga yordam beradi. O'z-o'zini hurmat qilishni o'zgartirish va yaxshilash uchun doimiy qiziqish va boshqalarning ijobiy bahosi muhim rol o'ynaydi. O'z-

o'zini ifoda etishning yangi yo'llari, ijodkorlik jarayonida yuzaga keladigan ijobiy his-tuyg'ular tajovuzni kamaytiradi, o'z-o'zini hurmat qilishni oshiradi ("Men boshqalardan yomon emasman"). Hissiy qiziqish faollashtiradi va yanada samarali Korreksion harakatlariga yo'l ochadi.

Art-terapiyani chizish va rasm chizish shaklida qo'llashda yosh cheklovlari mavjud. Art-terapiya 6 yoshdan boshlab bolalar uchun tavsiya etiladi, chunki 6 yoshgacha bo'lgan davrda ramziy faoliyat hali ham shakllanmoqda va bolalar tasvirlash materiallari va usullarini endigina o'zlashtirmoqdalar. Ushbu yosh bosqichida vizual faoliyat o'yin eksperimenti doirasida qoladi va Korreksionning samarali shakliga aylanmaydi. O'smirlik, bu yoshda o'zini namoyon qilishning kuchayishi va tasviriy faoliyat texnikasini egallashi bilan bog'liq holda, art- terapiyadan foydalanish uchun ayniqsa qulay muhitdir.

Bolalar bilan ishlashda izoterapiya- tasviriy san'atning o'ziga xos xususiyati shundaki, izoterapiya ijobiy motivatsiya yaratish uchun ishlatiladi, bolalarning qiyinchiliklardan qo'rqishini yengishga yordam beradi, "muvaffaqiyatga erishish uchun vaziyatni yaratishga yordam beradi, shuningdek, o'zaro yordam, o'zaro yordam tuyg'usini tarbiyalaydi, bolalarda o'z qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. turli xil ranglar, ish uchun turli materiallar yordamida tasavvur qilish. Izoterapiya barmoqlarning nozik motorli ko'nikmalarini rivojlantirishda katta tuzatuvchi ahamiyatga ega, interhemisferik munosabatlarni muvofiqlashtirishda ishtirok etadi.

Keyingi davrlarda jahon ta'lim amaliyotida art terapiyasi usullariga, ayniqsa, ota-onalar katta qiziqish bildirmoqdalar, sababi bu usullar bolalarga juda ham kuchli ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Umuman olganda, ular har qanday yoshdagi insonlarga muvofiq keladi. Bundan tashqari, art terapiyasida inson o'zini erkin namoyon eta oladi va ko'nglini to'liq ochishga imkon beradi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, o'sib kelayotgan yosh avlod bilim doiralarini

kengaytirishda san'atning shaxsga ta'sirini nazariy va empirik o'rganish asosida

yondashuvlarni ishlab chiqish, art terapiyaning fenomenologik jihatlarini tizimli tahlil qilish ham muhim masala hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Lekseeva M. Yu. O'qituvchi ishida art-terapiya elementlarini amaliy qo'llash. O'quv qo'llanma. M.:APK va PRO, 2013 yil
- 2.Burno M.E. Ijodiy o'zini namoyon qilish orqali terapiya. M.:Tibbiyot,2009 yil
- 3.Nazarov, A. M. . , & Muxamedova , M.K . . .(2022)